

60

Waterbeleid in Vlaanderen

Een integrale aanpak

H

Coördinatiecommissie
Integraal Waterbeleid

Woord vooraf

Beste lezer,

Het decreet Integraal Waterbeleid gaf eind 2003 het startschot voor een totaal nieuwe vorm van waterbeleid in Vlaanderen. Voor het eerst was er sprake van een doorgedreven integrale benadering. Waar in het verleden allerhande aspecten van waterbeleid versnipperd aangepakt werden, stelt het integraal waterbeleid het water zelf centraal. Men spreekt van een watersysteem, een samenhangend en functioneel geheel van oppervlaktewater, grondwater, waterbodems en oevers. Watersystemen hebben geen andere dan natuurlijke grenzen en worden als ondeelbaar geheel beschouwd.

Een integrale aanpak van het waterbeleid moet leiden tot gezonde en evenwichtige watersystemen zonder de andere functies van water zoals scheepvaart, recreatie, en water voor drinkwater, industrie en landbouw uit het oog te verliezen.

Bij zo'n aanpak komt heel wat kijken. Zo werden op verschillende niveaus nieuwe overlegstructuren opgericht. Die overlegstructuren moeten er binnen hun (stroom)gebied voor zorgen dat alle besturen, administraties en belangengroepen samenwerken aan een gezond watersysteem. Er werden ook nieuwe beleidsinstrumenten in het leven geroepen, zoals de watertoets, het afbakenen van oeverzones en de financiële instrumenten onteigening, recht van verkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht.

Integraal waterbeleid is geen eenvoudige zaak. Deze brochure laat u ermee kennismaken. Ze is bedoeld voor al wie op een of andere manier met het waterbeleid te maken heeft. En hiermee bedoelen we niet enkel de professionele doelgroepen. Want of u sportvisser bent, landbouwer, natuurliefhebber of ouder van kinderen die graag in buitenwater zwemmen, we hebben allemaal belang bij gezonde watersystemen.

Ik wens u veel leesplezier,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'F. Sevens'.

Frank Van Sevens

Voorzitter Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid

Inhoud

Inleiding	5
1 Het juridisch kader van het integraal waterbeleid	7
Het Europese kader	8
Het Vlaamse kader	8
Overleg en inspraak staan centraal	9
2 De verschillende niveaus van het integraal waterbeleid	11
De internationale stroomgebiedsdistricten	12
Het Vlaamse Gewest	13
De bekkens	18
De deelbekkens	23
3 De instrumenten van het integraal waterbeleid	27
De watertoets	28
Oeverzones	31
De financiële instrumenten	33
Colofon	36

Inleiding

Een globale kijk op het watersysteem

Vlaanderen leverde al vele inspanningen om de waterkwaliteit te verbeteren en om wateroverlast te voorkomen. Toch gaat de kwaliteit van het water de laatste jaren niet meer vooruit en kampt Vlaanderen met jaarlijks terugkerende overstromingen met wateroverlast als gevolg. Ook verdroging is in onze streken een nijpend probleem geworden. Het is bovendien van groot belang dat een deel van het transport in Vlaanderen via het water kan verlopen en dat er voldoende water is voor gezinnen, landbouwers en bedrijven. De uitdaging van het integraal waterbeleid is deze verschillende belangen te verzoenen, zodat er voor elk knelpunt een oplossing komt.

Grondwater, waterlopen, neerslag, maar ook de oevers, de bodem, de planten en de dieren in en rondom het water horen nauw samen. Deze samenhang in het 'watersysteem' is erg belangrijk voor de manier waarop we met water omgaan. Een beek die werd rechtgetrokken en ingedijkt, zoekt op andere plaatsen naar ruimte om te stromen en te overstromen. Pompen we op een bepaalde plaats te veel water op, dan beïnvloedt dat zowel de stroming als de kwaliteit van het grondwater. Water integraal beheren wil zeggen: vertrekken van een globale kijk op water in ál zijn vormen en functies om tot blijvende oplossingen te komen voor de waterproblemen in onze regio.

De taken en verantwoordelijkheden voor grondwater, oppervlaktewater, drinkwater en afvalwater zijn verdeeld over verschillende administraties en diensten van het Vlaamse Gewest, de provincies, de gemeenten, de polders, de wateringen en de drinkwatermaatschappijen. Daarom is een integrale visie nodig: we moeten over de 'grenzen' en 'bevoegdheden' heen kijken en samen werken aan water. Deze integrale visie vraagt een aangepaste organisatie van het waterbeleid, waarbij de waterbeheerders in stroomgebieden, bekkens en deel-

bekken denken. Alle besturen, maatschappelijke sectoren en doelgroepen in een stroomgebied, bekkens of deelbekken werken samen aan een gemeenschappelijke visie en pakken de waterproblemen samen aan.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk van deze brochure wordt het juridisch kader van het integraal waterbeleid geschetst.

Integraal waterbeleid wordt op verschillende beleidsniveaus gevoerd. In hoofdstuk twee worden deze verschillende beleidsniveaus besproken. Er is het internationale niveau waar oeverstaten samenwerken aan het waterbeleid in internationale stroomgebiedsdistricten. In het Vlaamse gewest verzorgt de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) de samenwerking tussen de betrokkenen. Vlaanderen is op haar beurt ingedeeld in bekkens en deelbekkens. Op elk van deze beleidsniveaus worden waterbeheerplannen opgemaakt.

Om het integraal waterbeleid uit te voeren werden enkele nieuwe beleidsinstrumenten in het leven geroepen. Hoofdstuk drie gaat over deze nieuwe instrumenten, nl. de watertoets, de oeverzones en de financiële instrumenten.

Via de watertoets moeten overheden voortaan vooraleer ze een vergunning afleveren of een plan of een programma goedkeuren, nagaan of er schade aan het watersysteem mogelijk is. Het herstel van de oeverzones is een belangrijke stap in het herstel van een evenwichtig watersysteem. Langs oppervlaktewater moet een oeverzone tot stand kunnen komen. Onteigening, recht van verkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht zijn de financiële instrumenten van het integraal waterbeleid. Dankzij deze instrumenten kan het integraal waterbeleid ook daadwerkelijk in de praktijk worden omgezet.

1 | Het juridisch kader van het integraal waterbeleid

Om de waterproblemen in Vlaanderen het hoofd te bieden, was een nieuwe aanpak nodig. Een beleidsaanpak die zich richt op het volledige watersysteem: een integraal waterbeleid.

Sinds eind 2003 is er dankzij het decreet Integraal Waterbeleid een degelijke wettelijke omkadering voor die integrale aanpak. En ook op Europees niveau wordt het waterbeleid voortaan op een integrale leest geschoeid.

Het Europese kader

De kaderrichtlijn Water

De Europese kaderrichtlijn Water van 22 december 2000 tekent de hoofdlijnen uit voor het waterbeleid in de hele Europese Unie. Deze richtlijn wil de watervoorraden en de waterkwaliteit in Europa veilig stellen en de negatieve gevolgen van overstromingen en perioden van droogte afzwakken.

De belangrijkste doelstelling van de kaderrichtlijn Water is de toestand van de Europese stroomgebieden tegen 2015 opnieuw op peil te hebben. Dat wil zeggen dat de oppervlaktewateren zich in een goede ecologische en een goede chemische toestand bevinden en dat het waterpeil en de chemische toestand van het grondwater goed is. Voor oppervlaktewateren die sterk veranderd zijn of kunstmatig aangelegd, zal het niet mogelijk zijn om de goede ecologische toestand te halen. Voor die oppervlaktewateren voorziet de kaderrichtlijn Water in een minder strenge ecologische milieudoelstelling: het goed ecologisch potentieel.

Onder bepaalde voorwaarden is het toegestaan om deze doelstellingen later te realiseren (in 2021 of 2027) of om minder ambitieuze doelstellingen te bepalen. Dit kan bijvoorbeeld als de kosten voor het behalen van de doelstellingen al te hoog zouden oplopen.

Om deze goede toestand te bereiken, werkt de Vlaamse Regering voor ieder stroomgebiedsdistrict in het Vlaamse Gewest maatregelen uit. De eerste maatregelenprogramma's zullen, samen met de stroomgebiedbeheerplannen, eind 2009 klaar zijn.

De Europese kaderrichtlijn Water is, zoals de naam het zegt, een kaderrichtlijn. Voor een aantal aspecten van de richtlijn gebeurt de praktische uitwerking via dochterrichtlijnen. Zo verscheen op 27 december 2006 de **dochterrichtlijn Grondwater**, die dieper ingaat op grondwaterkwaliteitsaspecten. Daarnaast is ook een dochterrichtlijn in voor-

bereiding waarin milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater zullen opgenomen worden voor een aantal gevaarlijke stoffen, de zogenaamde prioritaire stoffen.

De Overstromingsrichtlijn

Na de recente overstromingen maakte Europa werk van een nieuwe richtlijn voor de beoordeling en het beheer van overstromingen. De richtlijn van 23 oktober 2007 bouwt verder op de structuren en de plannen van de kaderrichtlijn Water. Ze verplicht de lidstaten om te bekijken voor welke gebieden er risico op wateroverlast bestaat. Voor deze gebieden zullen overstromingsrisicokaarten en beheerplannen opgesteld worden. Uitgangspunten van de richtlijn zijn internationale solidariteit, een aanpak op stroomgebiedniveau en preventie. De richtlijn moet tegen eind 2009 omgezet worden in Vlaamse wetgeving. Hiervoor zal het decreet Integraal Waterbeleid aangepast worden.

Het Vlaamse kader

Het decreet Integraal Waterbeleid en haar uitvoeringsbesluiten

Sinds 24 november 2003 is het decreet Integraal Waterbeleid van kracht. Dit decreet organiseert en structureert het waterbeleid in Vlaanderen en geeft het meer samenhang. Het tekent een waterbeleid uit met aandacht voor alle facetten van het watersysteem en voor de raakvlakken met andere beleidsdomeinen. Bovendien zorgt het decreet voor de omzetting van de Europese kaderrichtlijn Water naar Vlaamse wetgeving.

Het decreet Integraal Waterbeleid:

- begint met enkele definities zoals rivier, meer, overgangswater, kustwater, oppervlaktewaterlichaam, grondwaterlichaam, kunstmatig waterlichaam, ...
- legt de doelstellingen en de beginselen van het integraal waterbeleid vast.
- introduceert de watertoets, de oeverzones,

de overstromingsgebieden en de financiële instrumenten voor het integraal waterbeleid.

- bepaalt hoe de watersystemen ingedeeld worden in stroomgebieden en stroomgebiedsdistricten, bekkens en deelbekkens.
- schrijft voor hoe de overlegstructuren er moeten uitzien en hoe het waterbeleid moet worden voorbereid en opgevolgd.
- beschrijft hoe de bevolking inspraak hoort te krijgen in het waterbeleid.
- vertaalt de bijzondere verplichtingen voor de stroomgebiedsdistricten vanuit de Europese kaderrichtlijn Water.

Het decreet Integraal Waterbeleid is een kaderdecreet en omvat dus enkel de grote lijnen voor het beleid. Uitvoeringsbesluiten maken het beleid concreet.

Een [eerste uitvoeringsbesluit](#) (9 september 2005) zorgt voor de geografische indeling van de watersystemen door de afbakening van de stroomgebieden, bekkens en deelbekkens in het Vlaamse Gewest. Dankzij deze indeling wordt het waterbeleid gebiedsgericht benaderd en krijgen zelfs de problemen van de kleinste waterlopen aandacht.

Dit uitvoeringsbesluit bepaalt ook hoe de overlegstructuren op de verschillende niveaus er moeten uitzien:

- de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) op het Vlaamse niveau
- de bekkenbesturen, bekkenraden en bekkensecretariaten op het bekkenniveau
- de waterschappen op het deelbekkenniveau

Een [tweede uitvoeringsbesluit](#) (20 juli 2006) geeft de lokale, provinciale en gewestelijke overheden die een vergunning moeten afleveren, richtlijnen voor de toepassing van de watertoets.

Een [derde uitvoeringsbesluit](#) werkt de financiële instrumenten van het integraal waterbeleid verder uit. Dit uitvoeringsbesluit is in voorbereiding.

Overleg en inspraak staan centraal

Een integraal waterbeleid vraagt een zeer nauwe samenwerking tussen de waterbeheerders op de verschillende niveaus. Ook het overleg tussen de betrokken beleidsdomeinen – Leefmilieu, Natuur en Energie; Mobiliteit en Openbare Werken; Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed; Landbouw en Visserij; en Economie, Wetenschap en Innovatie – krijgt een belangrijke plaats.

Ook de bevolking krijgt een stem in de aanpak van de waterproblemen. Het integraal waterbeleid geeft daarom volop aandacht aan communicatie en publieke inspraak en moedigt actieve participatie aan. Tijdens de opmaak van de waterbeheerplannen krijgen alle betrokken partijen (overheden, belangengroepen en gebruikers) de kans hun zeg te doen. Zo wordt de kennis, die verspreid is bij verschillende instanties én individuen optimaal benut. De bedoeling ervan is te komen tot een gedragen plan, dat op de medewerking kan rekenen van een groot aantal betrokkenen.

2 | De verschillende niveaus van het integraal waterbeleid

Integraal waterbeleid gaat niet uit van bestaande administratieve grenzen, zoals provincie- en gemeentegrenzen, maar stelt het watersysteem zelf centraal. De watersystemen worden geografisch ingedeeld in stroomgebieden en stroomgebiedsdistricten. Dit is opgelegd door de Europese kaderrichtlijn Water. In het Vlaamse Gewest is er een verder opdeling in bekkens en deelbekkens. Het overleg over en de planning van het integraal waterbeleid gebeuren op deze verschillende niveaus.

De internationale stroomgebieds-districten

Vlaanderen maakt deel uit van de internationale stroomgebiedsdistricten van Schelde en Maas. Binnen deze internationale stroomgebiedsdistricten is er een nauwe samenwerking tussen de verschillende oeverstaten.

De internationale riviercommissies

Het waterbeleid in de internationale stroomgebiedsdistricten wordt gecoördineerd door de internationale riviercommissies. Dit zijn de Internationale Scheldec commissie (ISC) en de Internationale Maascommissie (IMC).

In de ISC werkt Vlaanderen samen met de Belgische federale overheid, het Waalse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Frankrijk en Nederland.

In de IMC zetelen naast Vlaanderen ook de Belgische federale overheid, het Waalse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Luxemburg, Nederland, Frankrijk en Duitsland.

De internationale stroomgebiedbeheerplannen

De oeverstaten maken bij voorkeur één gezamenlijk stroomgebiedbeheerplan voor het stroomgebiedsdistrict van de Schelde en één voor de Maas. Is dat niet mogelijk binnen de termijn van de Europese kaderrichtlijn Water, dan moet iedere oeverstaat in elk geval een stroomgebiedbeheerplan opmaken voor de delen van het stroomgebiedsdistrict die op zijn grondgebied liggen.

Procedure en tijdsplan

De ISC en de IMC coördineren de opmaak van de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas. Iedere oeverstaat levert een bijdrage aan het stroomgebiedbeheerplan dat betrekking heeft op de delen van het internationale stroomgebiedsdistrict op zijn grondgebied.

De stroomgebiedbeheerplannen worden eind 2009 voor het eerst vastgesteld en bekendgemaakt. Ze worden vervolgens om de zes jaar getoetst en zo nodig herzien. De bestaande stroomgebiedbeheerplannen blijven van kracht tot de nieuwe plannen gepubliceerd zijn.

Scaldit, integraal waterbeheer in het Scheldestroomgebiedsdistrict

Op 1 januari 2003 startte het Scaldit-project, met steun van Interreg III B Noord-West-Europa. Het project loopt tot 30 juni 2008. Met dit project willen de oeverstaten van de Schelde de basis leggen voor een integraal waterbeheer in het internationale stroomgebiedsdistrict van de Schelde. Scaldit is verankerd in de Internationale Scheldec commissie (ISC) en wordt uitgevoerd volgens de structuren en de werkwijze van deze commissie.

De naam Scaldit is samengesteld uit Scaldis – het Latijnse woord voor Schelde – en Integrated Testing, of geïntegreerd testen. Als Europees pilootproject testte Scaldit in een grensoverschrijdende samenwerking de richtsnoeren van de kaderrichtlijn Water voor het volledige internationale stroomgebiedsdistrict. Het project leverde daarmee een bijdrage tot de toestandsbeschrijving over de grenzen heen. In 2006 werden de eerste stappen gezet naar een internationaal stroomgebiedbeheerplan voor de Schelde. In de laatste fase van het project (2007-2008) gaat speciale aandacht naar maatregelen die een grensoverschrijdend effect hebben.

Meer weten? www.scaldit.org

Het Vlaamse Gewest

Vlaanderen telt vier stroomgebieden: het stroomgebied van de Schelde, van de Maas, van de IJzer en van de Brugse Polders. Om te voldoen aan de verplichtingen van de kaderrichtlijn Water zijn ze toegewezen aan stroomgebiedsdistricten: de stroomgebieden van de Schelde, de IJzer en de Brugse Polders aan het internationale stroomgebiedsdistrict van de Schelde, het stroomgebied van de Maas aan het internationale stroomgebiedsdistrict van de Maas.

De Vlaamse Regering stippelt de grote lijnen van het waterbeleid uit in een waterbeleidsnota. Op het ambtelijke niveau staat de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) in voor de coördinatie tussen de verschillende overheden die bij het integraal waterbeleid in Vlaanderen betrokken zijn.

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) is de spil van het waterbeleid op het niveau van het Vlaamse Gewest.

In de CIW zetelen de administraties en entiteiten van het Vlaamse Gewest die een belangrijke rol in het waterbeleid vervullen: het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie, het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken en het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed. Bijkomend zijn een vertegenwoordiger van het beleidsdomein Landbouw en Visserij en van het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie met raadgevende stem opgenomen. Ook de lokale waterbeheerders – de provincies, de gemeenten, de polders en de wateringen – zijn in de CIW vertegenwoordigd, net als de drinkwatermaatschappijen.

Het voorzitterschap van de CIW en het secretariaat zijn toegewezen aan de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM).

Taken van de CIW

De CIW is bevoegd voor de voorbereiding, de planning, de controle en de opvolging van het integraal waterbeleid op het niveau van het Vlaamse Gewest. Ze waakt over de uniforme aanpak van de bekkenwerking en heeft de opdracht de beslissingen van de Vlaamse Regering op het vlak van het integraal waterbeleid uit te voeren. Omdat de CIW een belangrijke rol speelt bij de planning en de uitvoering van het waterbeleid op stroomgebiedniveau, werd ze binnen Vlaanderen aangeduid als de bevoegde autoriteit voor de uitvoering van de kaderrichtlijn Water.

Meer concreet heeft de CIW volgende opdrachten:

- De waterbeleidsnota voorbereiden.
- De stroomgebiedbeheerplannen voorbereiden op het niveau van het Vlaamse Gewest.
- Het openbaar onderzoek over de stroomgebiedbeheerplannen organiseren.

- De methodologie en de richtlijnen voor de opmaak van de waterbeheerplannen voorbereiden.
- Richtlijnen en nadere regels over de watertoets voorbereiden.
- De waterbeheerplannen onderling en op de waterbeleidsnota afstemmen.
- De tegenstrijdigheden tussen de bindende bepalingen van waterbeheerplannen op de verschillende niveaus inventariseren.
- De werking van de bekkenstructuren opvolgen en ondersteunen.
- De rapportering aan de Europese Commissie in uitvoering van de kaderrichtlijn Water voorbereiden.
- De kennis over het watersysteem verzamelen en verspreiden.

De CIW en haar werkgroepen

De CIW wordt bijgestaan door een secretariaat en diverse werkgroepen. De beslissingen die de CIW neemt, worden voorbereid in de werkgroepen. Vertegenwoordigers van de CIW-leden en deskundigen nemen er deel aan het overleg.

Er zijn werkgroepen werkzaam rond de kaderrichtlijn Water, de bekkenwerking, de waterschapswerking, watersysteemkennis, waterkwantiteit, de watertoets, bagger- en ruimingsspecie, ecologisch waterbeheer, rationeel watergebruik en waterzuivering.

Daarnaast is er een permanente projectgroep. Voorbeelden van activiteiten van deze algemene werkgroep zijn: het voorbereiden en opvolgen van de werkplannen voor de CIW, het voorbereiden van nieuwe wetgevende initiatieven, het coördineren van de opmaak waterbeleidsnota, het stroomlijnen van de communicatie, ...

Meer info: www.ciwvlaanderen.be

De waterbeleidsnota

De Vlaamse Regering zet haar visie op het integraal waterbeleid uiteen in een waterbeleidsnota.

De waterbeleidsnota legt randvoorwaarden vast voor het Vlaamse deel van de internationale stroomgebiedbeheerplannen en geeft richting aan de bekken- en deelbekkenbeheerplannen. De waterbeleidsnota zorgt ook voor de afstemming van het waterbeleid met andere beleidsplannen van het Vlaamse Gewest, zoals het Milieubeleidsplan, het Mobiliteitsplan en het Ruimtelijke Structuurplan Vlaanderen.

De waterbeleidsnota gaat in op de waterkwaliteit, het duurzaam watergebruik, de beheersing van de wateroverlast, de beheersing van de sedimenttoevoer naar de waterlopen en het herstel van de ecosystemen in en rond het water en in waterrijke gebieden.

Procedure en tijdsplan

Een waterbeleidsnota legt volgende weg af voor ze definitief goedgekeurd wordt:

- 1 De CIW maakt een voorontwerp van de waterbeleidsnota op en legt dit ter goedkeuring voor aan de Vlaamse Regering.
- 2 Dit voorontwerp wordt voor advies voorgelegd aan de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (MiNa-raad), aan de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en aan de bekkenbesturen.
- 3 De Vlaamse Regering keurt de aangepaste waterbeleidsnota goed en geeft er ruime bekendheid aan. De waterbeleidsnota wordt minstens om de zes jaar herzien.

De eerste waterbeleidsnota

De eerste waterbeleidsnota werd goedgekeurd op 8 april 2005. De nota streeft naar een evenwicht tussen de ecologische, sociale en economische functies van watersystemen en bevat daartoe vijf krachtlijnen:

- 1 Terugdringen van risico's die de veiligheid aantasten en het voorkomen en waar mogelijk ongedaan maken van watertekort.
- 2 Water voor de mens: scheepvaart, duurzame watervoorziening, water voor industrie en landbouw, onroerend erfgoed en recreatie.
- 3 De kwaliteit van water verder verbeteren.
- 4 Duurzaam omgaan met water.
- 5 Een meer geïntegreerd waterbeleid.

Over de eerste waterbeleidsnota publiceerde de CIW een brochure. U kunt ze gratis verkrijgen via het Waterloket op 0800 99 004 of waterloket@vmm.be of downloaden via www.ciwvlaanderen.be.

De Vlaamse stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas

Zowel voor het stroomgebiedsdistrict van de Schelde als voor dat van de Maas, moet Vlaanderen een bijdrage leveren aan het internationale stroomgebiedbeheerplan. De CIW bereidt deze Vlaamse bijdrage voor.

De samenhang tussen de verschillende niveaus van het waterbeleid is hierbij van groot belang. De bekkenbeheerplannen vormen samen met de deelbekkenbeheerplannen de bouwstenen voor de stroomgebiedbeheerplannen. Omgekeerd zijn de stroomgebiedbeheerplannen sturend voor de bekken- en deelbekkenbeheerplannen.

In het stroomgebiedbeheerplan en het bekkenbeheerplan komen vooral de bevoegdheden en de verantwoordelijkheden van de waterbeheerders van het Vlaamse Gewest aan bod. In het deelbekkenbeheerplan ligt de klemtoon op de bevoegdheden en de verantwoordelijkheden van de lokale waterbeheerders. Dit zijn de provincies, de gemeenten en de polders en de wateringen in het deelbekken.

Procedure en tijdsplan

De Vlaamse bijdrage aan de internationale stroomgebiedbeheerplannen moet eind 2009 worden vastgesteld en bekendgemaakt. Het ontwerp voor dit plan moet één jaar vroeger klaar zijn. Dan gaat het in openbaar onderzoek.

Minstens drie jaar vóór het ingaan van de planperiode – dit is de periode waarop het plan betrekking heeft – worden het tijdschema en het werkprogramma aan het publiek voorgelegd. Een document met de belangrijkste waterbeheerkwesties wordt minstens twee jaar vóór het ingaan van de planperiode aan het publiek bekend gemaakt.

Stroomgebiedbeheerplan voor Schelde en Maas: de watertoestand in kaart gebracht

Eind 2004 maakte de CIW een grondige inventarisatie van de watertoestand in het stroomgebied van Schelde en Maas. Deze analyse bestaat uit drie luiken:

- 1 een algemene beschrijving van de kenmerken van het stroomgebiedsdistrict
- 2 een analyse van de belasting van menselijke activiteiten en een beoordeling van de effecten ervan op de toestand van het oppervlaktewater en het grondwater
- 3 een economische analyse van het watergebruik.

Voor elk stroomgebiedsdistrict werd ook een register van de beschermde gebieden opgemaakt. Dit zijn de gebieden waarvan het oppervlaktewater of het grondwater en de bijhorende fauna en flora beschermd worden door andere Europese regelgeving, zoals de Vogel- en Habitatrictlijn. Voor deze gebieden gelden vaak strengere eisen.

De analyses vormen de basis voor het opmaken van de stroomgebiedbeheerplannen en maatregelenprogramma's. Ze zijn te raadplegen via www.ciwvlaanderen.be.

De waterbeheerkwesties: Vlaanderen uitgedaagd

Van 22 november 2006 tot en met 22 mei 2007 was er een openbaar onderzoek over de waterbeheerkwesties in Vlaanderen. Het document *'De waterbeheerkwesties in Vlaanderen. Eerste stap in de opmaak van de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas'* bevat het tijdschema en werkprogramma voor het opstellen van de stroomgebiedbeheerplannen en bespreekt de grote thema's waardoor de Vlaamse wateren het risico lopen de goede toestand niet te zullen halen in 2015. De waterbeheerkwesties zijn:

- 1 de toestand van het oppervlaktewater beschermen en verbeteren
- 2 de kwaliteit van het grondwater beschermen en verbeteren
- 3 de watervoorraden duurzaam beheren
- 4 wateroverlast en watertekort in samenhang aanpakken
- 5 verstandig investeren.

De CIW neemt de opmerkingen en adviezen van het openbaar onderzoek mee bij de voorbereiding van de stroomgebiedbeheerplannen.

U kunt de waterbeheerkwesties en de evaluatie van het openbaar onderzoek raadplegen via www.volvanwater.be of gratis aanvragen bij het Waterloket op het nummer 0800 99 004 of via waterloket@vmm.be.

De bekken

Vlaanderen telt elf deelstroomgebieden, die bekken worden genoemd. Elk bekken heeft een bekkenbestuur, een bekkenraad en een bekkensecretariaat. Het waterbeheer in een bekken krijgt vorm in een bekkenbeheerplan.

De bekkenstructuren

Een bekkenstructuur bestaat uit drie pijlers: het bekkenbestuur, de bekkenraad en het bekkensecretariaat. Het bekkenbestuur is het politieke niveau van het bekken. De bekkenraad vertegenwoordigt de maatschappelijke belangengroepen. Het bekkensecretariaat verzorgt de inhoudelijke en administratieve ondersteuning van het bekkenbestuur.

Bekkenbestuur

In het bekkenbestuur zetelen vertegenwoordigers van het Vlaamse Gewest en mandatarissen van de provincies en de deelbekkens.

De vertegenwoordigers van het Vlaamse Gewest zijn aangeduid op voordracht van de ministers die bevoegd zijn voor leefmilieu en waterbeleid, landinrichting en natuurbehoud, ruimtelijke ordening, openbare werken en verkeer. De vertegenwoordigers op voordracht van de ministers bevoegd voor landbouw en economie, zetelen met raadgevende stem in het bekkenbestuur. Elke provincie en elk deelbekken dat deel uitmaakt van het bekken, duidde een mandataris aan.

De voorzitter van het bekkenbestuur is de provinciegouverneur van één van provincies waarvan het bekken deel uitmaakt. In een aantal bekken is er een covoorzitterschap of een beurtroelsysteem. De voorzitter voert het overleg en stimuleert de samenwerking tussen het bekken en de besturen van naburige landen of gewesten die verantwoordelijk zijn voor het waterbeheer.

Het bekkenbestuur komt minstens tweemaal per jaar samen.

De taken van het bekkenbestuur zijn:

- het ontwerp bekkenbeheerplan goedkeuren en het bekkenvoortgangsrapport vaststellen;
- de onderlinge afstemming onderzoeken van de deelbekkenbeheerplannen met het bekkenbeheerplan;
- advies uitbrengen over de waterbeleidsnota, het Vlaamse deel van de stroomgebiedbeheerplannen, de investeringsprogramma's, zoneringsplannen en technische plannen van Aquafin, ...

Bekkensecretariaat

Het bekkensecretariaat is de ambtelijke pijler die instaat voor de dagelijkse werking van het bekken. De leiding van het bekkensecretariaat ligt bij de bekkencoördinator. De bekkencoördinator behoort tot het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie of het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken. Hij of zij wordt bijgestaan door de planningsverantwoordelijken. Ook zij behoren tot het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie of het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken. Per provincie is er één vertegenwoordiger van het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed. De provincies werken structureel mee aan de opdrachten van het bekkensecretariaat.

Het bekkensecretariaat bereidt het ontwerp bekkenbeheerplan en het ontwerp bekkenvoortgangsrapport voor. Het secretariaat organiseert ook het openbaar onderzoek over het ontwerpplan en voert alle andere taken uit die het bekkenbestuur opdraagt.

Het bekkensecretariaat wordt hiervoor bijgestaan door een ruimer ambtelijk bekkenoverleg. Aan dit bekkenoverleg nemen gemeenten, provincies en gewestelijke ambtenaren die betrokken zijn bij het integraal waterbeleid deel.

Bekkenraad

Ook de maatschappelijke belangengroepen krijgen inspraak in het waterbeleid van de bekken. Een vertegenwoordiging van de groepen die betrokken zijn bij het integraal waterbeleid, zetelt in de bekkenraad. In de bekkenraad zijn minstens volgende sectoren vertegenwoordigd: landbouw, natuur, bos, milieu en landschap, industrie en handel, ontginningen en energie, visserij, toerisme en recreatie, wonen en de transport- en vervoersector. Het bekkenbestuur kan, omwille van de specifieke noden en de eigenheid van het bekken, de bekkenraad uitbreiden.

De bekkencoördinator is de voorzitter van de bekkenraad. Het bekkensecretariaat neemt het secretariaat ervan waar. De bekkenraad geeft advies over het ontwerp stroomgebiedbeheerplan, het ontwerp bekkenbeheerplan en het ontwerp bekkenvoortgangsrapport.

De bekkenbeheerplannen

Het [bekkenbeheerplan](#) beschrijft uitvoerig de situatie in het bekken en heeft daarbij oog voor de omgeving van het watersysteem, de sectoren die in het bekken werkzaam zijn en de economische aspecten. Het plan geeft ook aan welke knelpunten en kansen zich in het bekken voordoen. Het centrale hoofdstuk is een gefundeerde visie op het waterbeheer in het bekken. Doelstellingen, maatregelen en acties vormen het beleidsprogramma dat deze visie naar de praktijk vertaalt. Het plan bevat kaarten die functies toekennen aan het watersysteem (zoals scheepvaart, natuur, recreatie,...) en geeft aan waar ruimtelijke plannen of plannen van aanleg moeten opgemaakt of gewijzigd worden. Het bekkenbeheerplan wordt toegankelijk gemaakt voor het brede publiek met een niet-technische samenvatting.

Het bekkenbeheerplan is een belangrijk scharnierdocument, zowel naar de bovenliggende als naar de onderliggende planniveaus. Het haakt in op de beleidslijnen van de waterbeleidsnota en op de visie

Loep op de eerste bekkenbeheerplannen

In het bekkenbeheerplan zijn concrete beleidsmaatregelen opgenomen om het integraal waterbeleid in het bekken te kunnen waarmaken. Het plan zoekt naar een evenwicht tussen ecologie enerzijds en de sociaal-economische ontwikkeling in Vlaanderen anderzijds.

Aan de basis van het plan liggen heel wat studies en onderzoeken en ruim overleg met de betrokken sectoren. Het bekkenbeheerplan geeft een overzicht van het lopende beleid, versterkt met aanvullende maatregelen die vertrekken vanuit de integrale benadering van het watersysteem.

Elk plan reikt concrete maatregelen aan voor de komende zes jaar (van 2008 tot 2013), maar kijkt ook al verder de toekomst in. De plannen zijn opgebouwd rond de krachtlijnen van de waterbeleidsnota: wateroverlast en watertekort gezamenlijk aanpakken, water voor de mens, de kwaliteit van het water verder verbeteren, duurzaam omgaan met water en het voeren van een meer geïntegreerd waterbeleid.

Zo bevatten de bekkenbeheerplannen maatregelen om overstromingen tegen te gaan, gaande van infrastructuurwerken tot het baggeren of onkruid ruimen in beken. Ze tonen waar er ruimte komt voor recreatie, welke watermolens gerestaureerd worden, waar rioleringswerken gepland zijn, waar aan erosiebestrijding wordt gedaan, welke beken opnieuw zullen meanderen, ...

in de stroomgebiedbeheerplannen en geeft op zijn beurt richting aan de deelbekkenbeheerplannen.

Om de vinger aan de pols te houden, maken de bekkensecretariaten jaarlijks een [bekkenvoortgangsrapport](#) op. Hierin wordt de voortgang van de uitvoering van het bekkenbeheerplan geëvalueerd. Het bekkenvoortgangsrapport geeft ook een overzicht van (bijkomende) maatregelen en acties die noodzakelijk zijn om de doelstellingen van het bekkenbeheerplan te behalen.

Procedure en tijdsplan

Een bekkenbeheerplan legt volgende weg af vooraleer het definitief vastgesteld en van kracht wordt:

- 1 Het bekkensecretariaat maakt het ontwerp bekkenbeheerplan op.
- 2 Het bekkensecretariaat maakt het ontwerp bekkenbeheerplan bekend aan het publiek en organiseert een openbaar onderzoek.
- 3 Het bekkensecretariaat legt het ontwerp bekkenbeheerplan voor advisering voor aan de

bekkenraad en aan de waterschappen die deel uitmaken van het bekken.

- 4 De gemeenten verzamelen alle schriftelijke opmerkingen van het publiek en bezorgen die aan het bekkensecretariaat. Het bekkensecretariaat bundelt de opmerkingen en adviezen en bezorgt een aangepast ontwerp aan het bekkenbestuur.
- 5 Het bekkenbestuur onderzoekt het advies, keurt het ontwerp goed en bezorgt het goedgekeurde ontwerp aan de CIW.
- 6 De CIW onderzoekt de onderlinge afstemming met het stroomgebiedbeheerplan, de andere bekkenbeheerplannen en de waterbeleidsnota. De CIW brengt het bekkenbestuur op de hoogte van eventueel aangebrachte wijzigingen en bezorgt het plan aan de Vlaamse Regering.
- 7 De Vlaamse Regering stelt het bekkenbeheerplan vast en brengt het bekkenbestuur, de bekkeraad, de waterschappen en de betrokken provincies en gemeenten hiervan op de hoogte.

Vol van water

Het openbaar onderzoek over de eerste (deel)bekkenbeheerplannen liep samen met het openbaar onderzoek over het voorbereidend document voor de stroomgebiedbeheerplannen. Het openbaar onderzoek duurde 180 dagen (van 22 november 2006 tot 22 mei 2007). De ontwerpplannen lagen ter inzage in de gemeentehuizen. Er werd ook advies gevraagd aan de bekkenraden en de waterschappen die deel uitmaken van het bekken.

Het openbaar onderzoek werd bekend gemaakt via de campagne 'Vol van water'. Er waren een TV-spot, krantenadvertenties, een folder en een informatiebrochure per bekken. De ontwerpplannen stonden ook op het internet (www.volvanwater.be). In elk bekken vond een infomarkt en een inspraakvergadering plaats. De waterbeheerders gaven er uitleg over de plannen, de aanpak in het bekken en de procedure voor het indienen van bezwaren, ideeën en suggesties. De bevolking kreeg er de gelegenheid om vragen te stellen aan de waterbeheerders.

De bekkensecretariaten verwerkten de opmerkingen van het openbaar onderzoek in een overwegingsdocument. Deze documenten zijn beschikbaar via www.volvanwater.be.

In augustus en september van 2007 keurden de verschillende bekkenbesturen de aangepaste plannen goed en bezorgden ze aan de CIW. De CIW onderzocht de onderlinge afstemming met de waterbeleidsnota en met de andere bekkenbeheerplannen. Ondertussen werden de plannen voor vaststelling overgemaakt aan de Vlaamse Regering.

VOL VAN WATER...

De eerste bekkenbeheerplannen moeten eind 2007 worden vastgesteld en bekendgemaakt. Minstens om de zes jaar worden de bekkenbeheerplannen getoetst en eventueel herzien. De bestaande bekkenbeheerplannen blijven van kracht tot de nieuwe plannen zijn vastgesteld.

Het openbaar onderzoek over de (deel) bekkenbeheerplannen

De raadpleging van het publiek over het bekkenbeheerplan gebeurt aan de hand van een openbaar onderzoek. Dit geeft de bevolking de kans het ontwerp bekkenbeheerplan in te kijken, opmerkingen te formuleren, verbeteringen voor te stellen of ideeën voor acties en maatregelen in te dienen. Ook de maatschappelijke belangengroepen kunnen hun advies geven.

De ontwerpplannen kunnen gedurende 60 dagen (of 180 dagen als de bekken- en stroomgebiedbeheerplannen samen in openbaar onderzoek gaan) ingekeken worden in het gemeentehuis. Het openbaar onderzoek wordt aangekondigd in kranten, op radio en TV en via e-mail en internet. De opmerkingen en adviezen worden onderzocht, geëvalueerd en mee in beschouwing genomen bij het aanpassen van de (deel)bekkenbeheerplannen.

Eens de plannen vastgesteld zijn door de Vlaamse Regering, zijn ze in te kijken bij de betrokken provincies en gemeenten, bij de bekkensecretariaten en bij de waterschappen.

niveau	plan	voorbereiding	advisering	beslissing
Vlaamse Gewest	Stroomgebiedbeheerplan eind 2009	CIW	SERV MINA-raad	Vlaamse Regering
	Waterbeleidsnota april 2005			
Bekken	Bekkenbeheerplan eind 2007	bekkensecretariaat	bekkenraad	bekkenbestuur
Deelbekken	Deelbekkenbeheerplan eind 2007	secretariaat waterschap	lokale milieuraden	waterschap
		ambtelijke pijler	maatschappelijke pijler	politieke pijler

Schematisch overzicht van het integraal waterbeleid in Vlaanderen op de verschillende beleidsniveaus

De deelbekkens

De elf bekkens in Vlaanderen worden verder onderverdeeld in 103 deelbekkens. Per deelbekken of voor verschillende deelbekkens binnen eenzelfde bekken richtten de provincies waterschappen op. Het waterschap maakt het deelbekkenbeheerplan op.

De waterschappen

Een waterschap is een samenwerkingsverband tussen de verschillende waterbeheerders in een deelbekken: het Vlaamse Gewest, de provincies, de gemeenten, de polders en de wateringen. Een waterschap kan één deelbekken omvatten, maar ook twee of meer deelbekkens die behoren tot hetzelfde bekken. De samenwerking is vastgelegd in een overeenkomst die de organisatie en de werking regelt. In 2006 werden in Vlaanderen 52 waterschappen opgericht.

Taken van het waterschap

Het waterschap coördineert de opmaak van het deelbekkenbeheerplan en brengt advies uit over het bekkenbeheerplan.

Het waterschap kan ook volgende taken coördineren: het beheer van de onbevaarbare waterlopen, van het water bestemd voor menselijk gebruik (met uitzondering van drinkwater), van rioleringen en kleinschalige waterzuivering of van het ondiepe grondwater.

Het secretariaat van een waterschap wordt waargenomen door de provincie. Het secretariaat ondersteunt het waterschap inhoudelijk en administratief. Het is verantwoordelijk voor de voorbereiding van het deelbekkenbeheerplan en voor de coördinatie en de opvolging van de activiteiten en initiatieven van het waterschap.

De deelbekkenbeheerplannen

Voor elk deelbekken maakt het waterschap een deelbekkenbeheerplan op. Het deelbekkenbeheerplan maakt deel uit van het bekkenbeheerplan en wordt niet als afzonderlijk plan van kracht. Zo wordt vermeden dat de waterbeheerders meer tijd moeten besteden aan de opmaak van plannen dan aan de uitvoering van het waterbeleid. Ook blijft de afstemming tussen bekkenbeheerplan en deelbekkenbeheerplan op die manier verzekerd.

Waterschappen op dezelfde leest geschoeid

In 2006 werden in Vlaanderen 52 waterschappen opgericht. De organisatie en de werking van elk waterschap werden vastgelegd in een oprichtingsovereenkomst en zijn voor de 52 waterschappen zeer gelijklopend.

Voor elk waterschap is er een stuurgroep die is samengesteld uit vertegenwoordigers van het Vlaamse Gewest, de provincies, gemeenten, polders of wateringen. Zij worden 'deelgenoten' genoemd en worden in de stuurgroep vertegenwoordigd door stemgerechtigde leden. Eén van de stemgerechtigde leden werd aangeduid als voorzitter.

Daarnaast bestaat de stuurgroep uit een aantal niet-stemgerechtigde leden: de bekkencoördinator (of zijn vertegenwoordiger), een vertegenwoordiger van het secretariaat van het waterschap, eventueel een vertegenwoordiger van een watermaatschappij, van een gemeentelijk Havenbedrijf, ...

Het deelbekkenbeheerplan volgt de aanpak en de grote lijnen van het bekkenbeheerplan en verfijnt die verder voor het deelbekken. In het plan staan uitvoeringsgerichte acties en maatregelen. Het plan duidt ook de oeverzones aan en kent functies toe aan het oppervlaktewater. Aan de hand van een niet-technische samenvatting wordt het deelbekkenbeheerplan toegankelijk gemaakt voor het brede publiek.

Procedure en tijdsplan

Het deelbekkenbeheerplan legt volgende weg af vooraleer het definitief vastgesteld en van kracht wordt:

- 1 Het waterschap maakt het ontwerp deelbekkenbeheerplan op.
- 2 Het waterschap legt het ontwerp deelbekkenbeheerplan ter advies voor aan de provinciale en gemeentelijke adviesraden voor milieu en natuur.
- 3 Het waterschap bundelt de adviezen, keurt het aangepaste ontwerp goed en bezorgt het goedgekeurde ontwerp aan het bekkenbestuur.

- 4 Het bekkenbestuur onderzoekt de onderlinge afstemming met het bekkenbeheerplan en met de eventuele deelbekkenbeheerplannen van aangrenzende deelbekkens (in hetzelfde bekken). Het bekkenbestuur brengt het waterschap op de hoogte van eventuele wijzigingen en integreert het deelbekkenbeheerplan in het bekkenbeheerplan. Van hier af volgen de deelbekkenbeheerplannen dezelfde procedure als de bekkenbeheerplannen. Ze gaan in openbaar onderzoek als onderdeel van het bekkenbeheerplan.

Als onderdeel van de bekkenbeheerplannen worden de eerste deelbekkenbeheerplannen eind 2007 vastgesteld en bekendgemaakt. Minstens om de zes jaar worden ze getoetst en eventueel herzien. De bestaande deelbekkenbeheerplannen blijven in ieder geval van kracht tot de nieuwe plannen zijn vastgesteld.

Waterbeleid en ruimtelijke ordening: doorstroming verzekerd

Niet alleen tussen de verschillende niveaus van het waterbeleid is er een noodzakelijke samenhang. Ook de doorstroming tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening in Vlaanderen is in de waterbeheerplannen verzekerd.

De Vlaamse Regering duidt in het stroomgebiedbeheerplan de onderdelen aan die bindend zijn, het bekkenbestuur doet dit in het bekkenbeheerplan. De 'bindende bepalingen' zijn een instrument waarmee de ruimtelijke aanspraken van het integraal waterbeleid vastgelegd worden. Het bindend karakter van acties en maatregelen verplicht alle overheden immers om in deze gebieden of locaties geen activiteiten te laten plaatsvinden die niet stroken met geplande ingrepen of de vooropgestelde visie vanuit het waterbeheer. Zo werden o.a. overstromingsgebieden, oeverzones, vismigratiekelpunten, locaties voor slibstorten en ontwateringsbekkens als bindend aangeduid.

Bindende bepalingen kunnen het nodig maken dat ruimtelijke uitvoeringsplannen of plannen van aanleg opgemaakt of gewijzigd worden. Hierbij worden de bestaande procedures van de ruimtelijke planning gevolgd.

De ruimtelijke plannen kunnen slechts afwijken van de bindende bepalingen van de stroomgebied- of bekkenbeheerplannen als daar grondige redenen voor bestaan. In die uitzonderlijke gevallen moet het stroomgebiedbeheerplan of het bekkenbeheerplan worden aangepast.

3 | De instrumenten van het integraal waterbeleid

Het decreet Integraal Waterbeleid bepaalt niet alleen hoe het waterbeleid via nieuwe overlegstructuren gepland moet worden. Het decreet zorgt ook voor een aantal nieuwe instrumenten om het integraal waterbeleid in de praktijk om te zetten. Deze instrumenten zijn: de watertoets, het herstel van oeverzones en de financiële instrumenten: onteigening, recht van verkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht.

De watertoets

Dankzij de watertoets kan in een vroeg stadium beoordeeld worden of nieuwe activiteiten schade aan het watersysteem kunnen veroorzaken. Overheden passen hiervoor bij het afleveren van een vergunning of bij het goedkeuren van een plan of een programma, de watertoets toe. Voor vergunningen maakt het uitvoeringsbesluit van 20 juli 2006 duidelijk hoe ze dit moeten doen.

Nood aan ruimte voor water

Onze ruimtelijke plannen hebben in het verleden te weinig rekening gehouden met het watersysteem en daarvoor betalen we nu de rekening. Denk maar aan de vele Vlamingen die in de winterbedding van een waterloop wonen. Bij hevige of langdurige regen neemt die waterloop zijn natuurlijk overstromingsgebied in: zo komen woonzones en verkavelingen onder water te staan. Worden deze gronden opgehoogd om de bewoners te beveiligen, dan zoekt het water op een andere plaats een weg en kan het daar schade aanrichten.

Ook de verharde oppervlakte in Vlaanderen, een gevolg van de doorgedreven verstedelijking, zorgt voor problemen. Verharding verhindert het hemelwater in de grond te dringen, zodat het met hoge snelheid naar de waterloop stroomt. De waterlopen in het gebied benedenstrooms kunnen deze grote toeloop van water onmogelijk slikken, met overstromingen tot gevolg. In de gebieden stroomopwaarts zorgt het gebrek aan infiltratie dan weer voor verdroging.

De watertoets: water van meet af aan meenemen

De watertoets is een instrument om de impact van vergunningen, plannen en programma's op het watersysteem in een vroeg stadium te beoordelen. Het kan gaan om effecten op oppervlaktewater of grondwater, zoals overstromingen, verontreiniging of uitputting, maar ook om mogelijke schade aan de natuur in en rond het water.

De uitvoering van de watertoets gebeurt trapsgewijs.

- 1 Bij het verlenen van een vergunning of bij het goedkeuren van een plan of programma, kan de beslissingsnemende overheid als eerste stap voorwaarden opleggen, zodat een **schadelijk effect vermeden** of **zo beperkt mogelijk gehouden** wordt. Zo kan bijvoorbeeld de goedkeuring van een stedenbouwkundige vergunning voor de aanleg van een parking gekoppeld worden aan de voorwaarde om de parking niet te verharderen zodat infiltratie van hemelwater naar het grondwater mogelijk blijft.
- 2 Als dit niet mogelijk is, kan de beslissingsnemende overheid voorwaarden opleggen om de **oorspronkelijke situatie te herstellen** of te **compenseren**. Herstel gebeurt ter plaatse van de ingreep. Compensatie kan ergens anders, maar wel binnen hetzelfde afstroomgebied. Compensatie is enkel toegelaten wanneer het gaat om een schadelijk effect op de infiltratie van hemelwater of op ruimte voor water. Andere schadelijke effecten kunnen moeilijk elders gecompenseerd worden. Zo kan een ingreep die een hindernis voor vismigratie vormt, enkel ter plaatse opgelost worden. In het voorbeeld van de parking zou de nieuwe verharde oppervlakte kunnen afwateren naar een naastliggend gebied of aangelegd worden in waterdoorlatende materialen. De verharding kan ook gecompenseerd worden door op een naburig perceel verharding weg te nemen.
- 3 Pas wanneer beide voorgaande stappen niet volstaan, moet de beslissingsnemende overheid de **goedkeuring weigeren**. In gevallen waarbij een schadelijk effect optreedt dat moeilijk of niet voorkomen, beperkt, hersteld of gecompenseerd kan worden, is het weigeren van een vergunning of het niet goedkeuren van een plan of programma inderdaad een logische beslissing.

De watertoets is geen nieuwe procedure, het is een bijkomend verplicht aandachtspunt dat geïntegreerd wordt in bestaande goedkeuringsprocedures. De overheid die zich over een vergunning, plan of programma moet uitspreken – heel vaak is dat de gemeente – schenkt voortaan ook aandacht aan de waterproblematiek. Deze overheid voert de watertoets uit en draagt er de verantwoordelijkheid voor.

De watertoets kan er bijvoorbeeld toe leiden dat:

- verkavelingen en woningen niet meer in overstromingsgevoelige gebieden worden aangelegd.
- werken aan de waterloop geen bijkomende hindernissen creëren voor vissen.
- een vergunning voor een industriële uitbreiding niet voor bijkomende watervervuiling zorgt.
- een vergunning voor een grondwaterwinning geen verdere uitputting van al overmatig geëxploiteerde grondwaterlagen veroorzaakt.

Of de watertoets kan ervoor zorgen dat maatregelen genomen worden om deze schadelijke effecten te minimaliseren.

Richtlijnen voor vergunningsaanvragen

Het uitvoeringsbesluit van 20 juli 2006 geeft aan hoe overheden de watertoets moeten toepassen als ze een vergunning afleveren. Het besluit wijst de adviesinstanties aan en bevat inhoudelijke richt-

lijnen voor de vergunningverleners. De richtlijnen moeten de vergunningverlenende overheden helpen om de watertoets zo efficiënt en uniform mogelijk toe te passen. Ze zijn zo opgesteld dat de vergunningverlener via een aantal vragen (beslissingsbomen) eenvoudig te weten komt of een vergunningsaanvraag de watertoets doorstaat, dan wel of een advies van de betrokken waterbeheerder aanbevolen is.

Het besluit bevat zeven **beoordelingsschema's**, die overeenstemmen met welbepaalde ingrepen waarvoor een vergunning kan aangevraagd worden:

- 1 een verkaveling, het oprichten van een constructie of het aanleggen van een verharding.
- 2 de opslag of het storten van bodemvreemd materiaal of het wijzigen van vegetatie
- 3 een reliëfwijziging.
- 4 het aanleggen van een buffer- of infiltratievoorziening voor de opvang van oppervlaktewater en grondwater.
- 5 een lozing op riool, in oppervlaktewater of in het grondwater.
- 6 een grondwaterwinning.
- 7 een wijziging van de bedding of de structuurkwaliteit van een waterloop.

Op welke activiteiten wordt de watertoets toegepast?

Volgens artikel 8 van het decreet Integraal Waterbeleid moest de watertoets op elk nieuw initiatief waarvoor er een vergunning nodig is (een stedenbouwkundige, een milieuvergunning of een andere) en op elk plan of programma, toegepast worden.

Het decreet van 25 mei 2007 houdende diverse bepalingen inzake leefmilieu, energie en openbare werken wijzigd artikel 8 van het decreet Integraal Waterbeleid. Deze wijziging zorgt er voor dat het toepassingsgebied van de watertoets beter afgebakend wordt. Zo moet de watertoets niet meer gebeuren voor vergunningen, plannen en programma's die door hun aard, omvang en locatie geen schade aan het watersysteem kunnen veroorzaken. Het decreet somt een aantal vergunningen, plannen en programma's op die zeker aan de watertoets moeten onderworpen worden. De Vlaamse Regering kan die lijst nog aanvullen en nader specificeren.

Bij de richtlijnen horen ook zeven **watertoetskaarten** (erosiegevoelige gebieden, grondwaterstromingsgevoelige gebieden, hellingenkaart, infiltratiegevoelige gebieden, overstromingsgevoelige gebieden, waterloopbeheerders en winterbedkaart).

Als uit de beoordelingsschema's blijkt dat de watertoets positief is kan de vergunning verleend worden. In de andere gevallen is het aanbevolen advies te vragen aan één of meerdere adviesinstanties.

Om vergunningsaanvragen stap voor stap aan de watertoets te onderwerpen, kan de vergunningverlener gebruik maken van een online **watertoetsinstrument**. Het watertoetsinstrument is te gebruiken via www.watertoets.be.

Het wateradvies

Om zich grondig te informeren over de mogelijke schade aan het watersysteem, kan de vergunningverlener advies vragen aan de betrokken waterbeheerder(s). De waterbeheerders zijn diensten van de Vlaamse overheid, de provincies, de gemeenten, de polders en de wateringen die verantwoordelijk zijn voor het beheer en onderhoud van waterlopen of grondwater. In hun advies kunnen zij aanbevelen om de geplande initiatieven bij te sturen om de verwachte schade te vermijden, te beperken, te herstellen of te compenseren. De adviesperiode voor de watertoets bedraagt 30 dagen en is afgestemd op de bestaande adviestermijnen.

De waterparagraaf

De waterparagraaf wordt in de beslissing over een vergunning, plan of programma opgenomen. De vergunningverlener motiveert in de waterparagraaf of er schade aan het watersysteem zou kunnen ontstaan. Is dit het geval, dan beschrijft de vergunningverlener welke voorwaarden hij oplegt om die effecten te vermijden, te beperken, te herstellen of te compenseren. Wijkt de beslissing van de vergunningverlener af van het advies van de betrokken waterbeheerder(s), dan wordt dat in de waterpara-

graaf gemotiveerd. Als er geen schade van betekenis aan het watersysteem wordt verwacht, dan is een korte formulering voldoende.

Oeverzones

Oeverzones dragen in belangrijke mate bij aan het evenwicht van het watersysteem. Het decreet bepaalt dat langs elk oppervlaktewater – behalve de waterwegen – een oeverzone tot ontwikkeling moet kunnen komen en legt gebruiksbeperkingen binnen oeverzones op. Die beperkingen moeten bijdragen tot een betere waterkwaliteit, betere levensomstandigheden voor de planten en dieren in en om het water en een betere bescherming van de waterloop tegen verontreiniging door sedimenten, nutriënten en bestrijdingsmiddelen.

Oeverzones: waar water en land elkaar raken

Oeverzones zijn een volwaardig onderdeel van het watersysteem. Ze vormen de plaats waar water en land elkaar raken en hebben verschillende functies die noodzakelijk zijn voor een evenwichtig watersysteem.

- Oeverzones vormen een belangrijke buffer tussen land en water. Ze voorkomen dat sediment, bestrijdingsmiddelen en meststoffen in het water terecht komen.
- Oeverzones kunnen een positief effect hebben op de stroomsnelheid en turbulentie van het water. Hierdoor treedt er minder erosie op.
- Oeverzones dragen bij aan de natuurlijke dynamiek van de waterloop en geven het water meer ruimte om te stromen en te overstromen.
- Oeverzones vervullen een rol in het natuurbehoud. Een natuurvriendelijke oeverzone zorgt voor een grotere verscheidenheid aan habitats en trekt diverse vissoorten en andere dieren aan.

Afbakening van de oeverzones

Het decreet bepaalt dat langs elk oppervlaktewater een oeverzone tot stand moet kunnen komen. Een

uitzondering hierop zijn de waterwegen. Waterwegen zijn bevaarbare waterlopen of kanalen met een verbindingsfunctie via het water (havens en dokken inbegrepen).

De oeverzone langs onbevaarbare waterlopen en langs stilstaande wateren moet minstens bestaan uit het talud, dit is de schuine rand van de bedding. Een bredere oeverzone kan in het (deel)bekkenbeheerplan worden afgebakend als de functie van de oeverzone in dat gebied dat vereist. Het decreet legt geen grenzen voor oeverzones op.

Wanneer langs een bevaarbare waterloop een oeverzone noodzakelijk is, dan wordt die in het stroomgebied- of het bekkenbeheerplan afgebakend. De waterbeheerplannen bepalen dus, aan de hand van de concrete noden op het terrein, waar bredere of bijkomende oeverzones nodig zijn.

Op deze oeverzones zijn een aantal financiële instrumenten van het decreet Integraal Waterbeleid van toepassing.

Gebruiksbeperkingen en regels voor oeverzones

Om er voor te zorgen dat de oeverzones hun functie kunnen vervullen, legt het decreet Integraal Waterbeleid enkele gebruiksbeperkingen op. Gebruiksbeperkingen zijn: een bemestingsverbod, een verbod op het gebruik van bestrijdingsmiddelen, op het aanbrengen van ruimingsslib, op groundbewerkingen en een verbod op het oprichten van bovengrondse constructies.

De bescherming en het herstel van de oevers langs waterlopen is opgenomen in tal van wetten en decreten (zoals de wet op de onbevaarbare waterlopen en het mestdecreet). Ook het plattelandsbeleid, het natuurbeleid en het ruimtelijke beleid beschikken over instrumenten om de oevers langs waterlopen en waterwegen te beschermen.

Gebruiksbeperkingen als geen bredere oeverzone afgebakend is

In de vijfmeterzone langs een waterloop geldt een openbare erfdienstbaarheid. Dit betekent dat langs beide zijden van de waterloop een zone van vijf meter vrij moet blijven. In deze strook mogen er geen vaste constructies zijn zoals tuinhuisjes, hoogstambomen, ... De waterloopbeheerders moeten vrije doorgang hebben tot de waterloop. Verhardingen en leidingen in deze zone moeten bestand zijn tegen machines voor het ruimen en onderhouden van de waterlopen.

De waterbeheerders mogen bovendien niet-schadelijke ruimingsproducten achterlaten op de oever.

Bemesting is verboden in een zone van vijf meter langs een waterloop. Enkel bemesting door rechtstreekse uitscheiding bij beweiding is toegestaan. In VEN (Vlaams Ecologisch Netwerk)-gebied en op hellende percelen is bemesting verboden in een zone van tien meter.

In een zone van één meter landinwaarts van de waterloop is het verboden grondbewerkingen uit te voeren of bestrijdingsmiddelen te gebruiken.

Afrasteringen moeten op minimaal 0,75 m van de waterloop geplaatst worden en mogen geen belemmering vormen voor onderhoudswerken aan de waterloop.

Gebruiksbeperkingen als een bredere oeverzone afgebakend is

Binnen de oeverzone is elke vorm van bemesting verboden. Enkel bemesting door rechtstreekse uitscheiding bij beweiding is toegestaan. Ook het gebruik van bestrijdingsmiddelen is verboden binnen de oeverzone.

Er mag geen ruimingslib op de oeverzone aangebracht worden, behalve de uitzonderingen die zijn vastgelegd in het (deel)bekkenbeheerplan. Worden geen uitzonderingen voorzien, dan mogen de waterbeheerders niet-schadelijke ruimingproducten achterlaten in een zone van vijf meter na de oeverzone.

Grondbewerkingen zijn niet toegestaan binnen één meter landinwaarts. Afrasteringen moeten op minimaal 0,75 m van de waterloop geplaatst zijn en mogen geen belemmering vormen voor onderhoudswerken aan de waterloop.

In de oeverzone mogen geen nieuwe bovengrondse constructies opgericht worden.

Bij het uitvoeren van werken (optrekken van bruggen, bouwen van stuwen, aanleggen van fiets- en wandelpaden ...) worden bij voorkeur en waar mogelijk technieken van natuurtechnische milieubouw toegepast.

Financiële instrumenten

Om het integraal waterbeleid in de praktijk te ondersteunen zorgt het decreet Integraal Waterbeleid ook voor enkele financiële instrumenten nl. onteigening, recht van voorkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht. In het decreet zijn enkel de grote lijnen voor deze instrumenten opgenomen. De Vlaamse Regering zal door middel van een uitvoeringsbesluit nadere regels bepalen, zodat de eigenaars, de gebruikers en de waterbeheerders deze instrumenten ook daadwerkelijk in de praktijk kunnen inzetten.

Onteigening in het algemeen belang

Het decreet geeft de overheid de mogelijkheid om in het kader van het integraal waterbeleid te onteigenen 'ten algemene nutte' en zo de volledige controle te krijgen over een onroerend goed. Dit betekent dat het Vlaamse Gewest in het algemeen belang gronden en eigendommen kan onteigenen. Na machtiging door de Vlaamse Regering, kunnen ook de provincies en gemeenten dit instrument gebruiken.

Bij het aanleggen van gecontroleerde overstroomingsgebieden is het soms noodzakelijk gronden vrij te maken van bebouwing of gebruik. Dit is niet alleen nodig vanuit het oogpunt van landschap of natuur, maar ook omwille van economische redenen. In bepaalde gevallen is het immers denkbaar dat de kostprijs om bebouwing of ander grondgebruik tegen overstromingen te beveiligen te hoog is. Onteigening is dan een maatregel die de overheid kan nemen.

Recht van voorkoop

Ook het recht van voorkoop stelt de overheid in de gelegenheid gronden te verwerven. Bij een vrijwillige verkoop van gronden gelegen in overstroomingsgebieden of oeverzones, heeft de overheid voorrang om deze gronden aan te kopen, behalve in een aantal uitzonderlijke gevallen.

Dit recht van voorkoop geldt zodra het toepasselijke waterbeheerplan bekend is gemaakt in het Belgisch Staatsblad. Dit is een noodzakelijke voorwaarde, aangezien het waterbeheerplan de overstroomingsgebieden en oeverzones in kaart brengt.

Aankoopplicht

In bepaalde gevallen kunnen eigenaars van gronden binnen een afgebakend overstromingsgebied of een oeverzone de overheid tot de aankoop ervan verplichten. De eigenaar moet wel kunnen aantonen dat zijn grond fors in waarde gedaald is of dat de leefbaarheid van zijn bedrijf in het gedrang komt.

Net zoals het recht van voorkoop, geldt de aankoopplicht pas wanneer het toepasselijke waterbeheerplan van kracht is.

Vergoedingsplicht

Als een onroerend goed in een afgebakend overstromingsgebied ligt, kan de gebruiker aanspraak maken op een vergoeding voor het inkomstenverlies dat een gevolg is van het actief inschakelen ervan in de waterbeheersing. Dit is bv. het geval wanneer een landbouwgrond in een gecontroleerd overstromingsgebied komt te liggen, en de landbouwer daardoor meer waterschade lijdt dan voorheen. Hierbij moet de gebruiker wel aantonen dat het inkomstenverlies een gevolg is van de inschakeling in het waterbeheer.

Ook de vergoedingsplicht is pas van toepassing wanneer het waterbeheerplan van kracht is.

Uitvoeringsbesluit maakt financiële instrumenten werkbaar

In het decreet Integraal Waterbeleid zijn de grote lijnen voor de financiële instrumenten opgenomen. De Vlaamse Regering zal via een uitvoeringsbesluit nadere regels bepalen om deze instrumenten ook daadwerkelijk in de praktijk om te zetten.

Colofon

SAMENSTELLING EN EINDREDACTIE

Kathy Haustraete en Sophie Puype

COPYWRITING

Pantarein

LAY-OUT

Dries Vermaut

REDACTIERAAD

Permanente Projectgroep (CIW)

FOTOGRAFIE

Yves Adams, Misjel Decler, VMM-archief

BROCHURES ZIJN TE BESTELLEN BIJ

Waterloket

A. Van de Maelestraat 96

9320 Erembodegem

T 0800 99 004

waterloket@vmm.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Frank van Sevenscoten, voorzitter CIW

DEPOTNUMMER

D/2007/6871/023

